

بسم الله الرحمن الرحیم

واژه ذی حجة (ذوالحجة) متشکل از دو کلمه ذی و حجة است. در زبان عربی ذی یا ذو به معنی صاحب است و کلمه حجة یعنی حج یا یکبار حج بجا آوردن.^۱

بنابراین معنای آن می شود: ماهی که صاحب حج است.

علت نام گذاری

و دلیل نام گذاری این است که مناسک حج در این ماه برگزار می شود.^۲

دلیل این نیز بخاطر این است که ایام معلومات که در قرآن آمده در این ماه است:

﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ...؛ حج در ماههای معینی است﴾^۳

و امام صادق (علیه السلام)، ماه ذی حجة را از مصادیق شهر معلومات ذکر کرده اند:

عن معاوية بن عمار عن أبي عبد الله (عليه السلام) في قوله تعالى «الحج أشهر معلومات» هوشوال و ذوالقعدة و ذوالحجة.^۴

معاوية بن عمار از امام صادق (علیه السلام) نقل می کند که منظور از شهر معلومات همان شوال و ذوالقعدة و ذوالحجة است و به قولی نیز همان دهه اول ذوالحجة همان ایام معلومات است.^۵

❖ لازم به ذکر است که ذوالحجة، دوازدهمین ماه از ماههای قمری به شمار می رود. این ماه، از ماههای حرام است بلکه بزرگ ترین و با عظمت ترین آن ماهها است.

ماههای حرام عبارتند از: ذوالقعدة، ذوالحجة، محرم و رجب. و مراد از ماه حرام این است که در این ماهها بخاطر حرمت بالایی که دارند، نباید انسان بر خود و دیگران ستمی وارد سازد و اگر مرتکب جنایت و ستمی شد، مجازات سنگینی را باید متحمل شود، مثلاً در این چهار ماه نباید جنگ کرد و خون کسی اگر ریخته شود مجازات قاتل به دو برابر افزایش می یابد.

۱. المنجد ماده حج.

۲. جنة الأمان الواقية و جنة الايمان الباقية (مصباح كنعمی) ص ۵۱۴.

۳. بقره / ۱۹۷.

۴. تفسیر العیاشی ج ۱ ص ۹۴ - بحار ج ۲۱ ص ۳۰ - البرهان ج ۱ ص ۲۰۰.

۵. تفسیر قمی ج ۱ ص ۷۱.

ماه ذی حجة در یک نگاه

۱. ماه توبه است

اینکه چرا ماه توبه است چون در این ماه توبه حضرت آدم علیه السلام و حضرت داود علیه السلام پذیرفته شد.

توبه حضرت آدم علیه السلام:

وقتی حضرت آدم علیه السلام به همراه همسرش حضرت حوا علیه السلام از بهشتشان بخاطر ترک اولایی که انجام دادند، رانده شدند، پشیمان و نادم در مکانشان سرگردان بودند و لذا از خداوند متعال طلب بخشش و آمرزش کرده و به درگاه الهی توبه نمودند که در قرآن اشاره شده است:

﴿فَتَلَقَّى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ؛ پس آدم کلماتی را از سوی پرودگارش دریافت کرد و پروردگار توبه اش را پذیرفت زیرا او بسیار توبه پذیر و مهربان است.﴾^۶

در تفسیر این آیه شریفه و اینکه کلمات توبه حضرت آدم ابوالبشر علیه السلام چه بوده است، به یک روایت اکتفا می‌کنیم:

عن ابن عباس قال: سألتُ النَّبِيَّ ﷺ عَنِ الْكَلِمَاتِ الَّتِي تَلَقَّاهَا آدَمُ مِنْ رَبِّهِ فَتَابَ عَلَيْهِ؟ قَالَ ﷺ:

«سَأَلَهُ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَعَلِيٍّ وَفَاطِمَةَ وَالحَسَنِ وَالحُسَيْنِ إِلَّا تُبْتَ عَلَيَّ، فَتَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ».^۷

ابن عباس می گوید از رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم از کلماتی که از طرف خدا به آدم آموزش داده شد و او با آن توبه کرد و توبه اش پذیرفته شد سؤال کردم: حضرت فرمودند: از خدا درخواست کرد به حق محمد و علی و فاطمه و حسن و حسین علیهم السلام که او را ببخشد و توبه او را قبول کند، پس خداوند توبه او را پذیرفت.

توبه حضرت داود علیه السلام:

ماجرا از این قرار است که: روزی به طور ناگهانی دو گروه بر داود علیه السلام وارد شدند، و او از آنان هراسان شد، آنان گفتند: نترس، ما دو گروه هستیم که برای دادخواهی آمده‌ایم. یکی از ما بر دیگری ستم کرده است؛ بنابراین میان ما به حق داوری کن و [در داوریت] بر ما ستم نکن، و ما را به راه راست راهنمایی کن.

۶. بقره ۳۷، ترجمه انصاریان.

۷. معانی الأخبار ج ۱ ص ۱۲۵.

شاکی گفت: این برادر من است که ۹۹ گوسفند دارد و من یک گوسفند دارم، او به من گفته است: این یکی را هم به من واگذار کن تا گوسفندان من ۱۰۰ عدد شوند. و در این خواسته مرا مغلوب خود کرده است.

داود علیه السلام گفت: یقیناً او با این درخواست خود بر تو ستم روا داشته است، و قطعاً بسیاری از معاشران و شریکان به یکدیگر ستم می‌کنند، به جز کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده‌اند و اینان اندک‌اند.

با شنیدن این حرف طرفین نزاع قانع شدند و مجلس قضاوت حضرت داود علیه السلام را ترک کردند. در این هنگام حضرت داود علیه السلام در فکر فرو رفت و با اینکه می‌دانست قضاوت عادلانه‌ای کرده است و مخصوصاً بعد از اعلام حکم آن برادری که گوسفند بیشتری داشت سکوت کرده و اعتراضی نکرد و این سکوت او خودش علامت رضایت داشتن از حکم صادره است، ولی با این حال حضرت داود علیه السلام دید که آداب مجلس قضاوت را رعایت نکرده است و باید شخصاً از او سؤال می‌کرد و در اعلام حکم عجله نمی‌کرد، لذا پشیمان شد و فکر کرد که این یک امتحان الهی بوده است و بنابراین به درگاه ربوبی حق، عرض تقصیر و عذر آورد و سجده کرده و توبه نمود. پس از آن خداوند نیز این ترک اولای ایشان را بخشید و او را در نزد خویش دارای مقام والا معرفی نمود.

به این ماجرا در آیات ۲۲ تا ۲۵ سوره "ص" اشاره شده است.

لذا شایسته است که ما نیز در این ماه عزیز و بزرگ مانند دو پیامبر بزرگ الهی، از تقصیرات و گناهان خود توبه نموده و به درگاه حق عرض ندامت کنیم و به آغوش رحمت الهی باز گردیم.

۲. بیعت با اوصیاء علیهم السلام

و اما اینکه چرا ماه بیعت است؛ به دلیل اینکه هجدهم این ماه رسول‌گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم، حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام را به عنوان جانشین، وصی، برادر و امام بعد از خود معرفی نمودند و از حضار بیعت گرفتند که بعد از خود، از ایشان پیروی کنند.

و جالب این است که این روز در بین انبیاء الهی علیهم السلام نیز از اهمیت خاصی برخوردار بوده است چون ایشان نیز جانشینان خود را در این روز معرفی نموده و برایشان بیعت گرفتند از جمله:

حضرت موسی علیه السلام وصی خود، یوشع بن نون را نصب کرد و در مقابل مردم فضائل او را بیان نمود.

حضرت عیسی بن مریم علیه السلام وصی خود، شمعون الصفا را معرفی کرد.

و حضرت سلیمان بن داود علیه السلام مردم خود را بر وصی خود آصف بن برخیا شاهد گرفت و به واسطه آیات و بینات بر فضل او دلیل آورد.^۸

روزشمار ذی حجة الحرام

روز اول:

۱. ابلاغ سوره براءت (توبه) به دستور خداوند به امیرالمؤمنین علی علیه السلام واگذار شد.^۹
۲. حضرت ابراهیم علیه السلام در این روز متولد شدند و نیز در این روز به مقام خلیل اللهی نائل شدند.^{۱۰}
۳. حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله، حضرت امیرالمؤمنین و حضرت زهرا علیها السلام را به دستور خداوند به عقد یکدیگر درآوردند.^{۱۱}

روز سوم:

توبه حضرت آدم ابوالبشر علیه السلام در این روز مورد قبول درگاه حق واقع شد.^{۱۲}

روز هفتم:

۱. شهادت امام پنجم حضرت باقر علیه السلام در سال ۱۱۴ قمری در سن ۵۷ سالگی در مدینه منوره به فرمان هشام بن عبدالملک مسموم گردیده و به شهادت رسیدند و در کنار پدر بزرگوارشان امام سجّاد علیه السلام در قبرستان بقیع به خاک سپرده شدند.
۲. این روز معروف به روز زینت است. حضرت موسی علیه السلام بر ساحران دربار فرعون پیروز و غالب گردید.^{۱۳}

یوم الزینة چه روزی است؟

قرآن در توضیح جریان مقابله حضرت موسی علیه السلام با سحره فرعون می فرماید:

۸. مسار الشیعة فی مختصر تواریخ الشیعة ص ۴۱.

۹. مصباح کفعمی ص ۵۱۴. و به قولی در روز سوم اتفاق افتاده است (مسار الشیعة ص ۳۶).

۱۰. جنة الأمان ص ۵۱۴ - البلد الأمين و الدرع الحصین ص ۲۴۴. و به قولی در روز نهم متولد شدند (مسار الشیعة ص ۳۶).

۱۱. جنة الأمان ص ۵۱۴ - البلد الأمين ص ۲۴۴ - بحار ج ۴۳ ص ۱۱۰. و به قولی در روز ششم انجام شده است (بحار ج ۴۳ ص ۱۱۰).

۱۲. جنة الأمان ص ۵۱۴. و به قولی در روز نهم (مسار الشیعة ص ۳۷) و به قول دیگری روز بیست و یکم بوده است (بحار ج ۹۵ ص ۱۸۹).

۱۳. جنة الأمان ص ۵۱۴. و به قولی روز هجدهم پیروز گردید (بحار ج ۹۵ ص ۱۹۴).

﴿ قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمُ الزَّيْنَةِ وَأَنْ يُحْشَرَ النَّاسُ ضَحًى ﴾^{۱۴} گفت: میعاد ما و شما روز زینت است به شرط اینکه همه مردم هنگامی که روز بالا می آید جمع شوند^{۱۴}

که حضرت موسی علیه السلام با ساحران در روز زینت قرار مقابله گذاشتند. اما در اینکه این روز چه روزی است و ماهیت آن چیست؟

چند قول وجود دارد:

الف) روز زینت در میان مصریان روزی بوده که همچون روز عید، خود را زینت می کردند و بازارها را آذین می بستند.^{۱۵}

ب) روز زینت همزمان با عید نوروز بوده است.^{۱۶}

ج) نام دیگر یوم زینت همان یوم السوق است و نیز یوم العید و یوم العید روزی است که مردم از اعمال و کار کردن دست می کشند.^{۱۷} (یوم العید یوم یتفرغ الناس من الأعمال و یشهدون و یحضرون و یرون).

روز هشتم:

روز ترویة است. این روز روزی است که حاجیان آماده برگزاری مناسک حج می شوند و در وجه تسمیه (علت نام گذاری) آن می توان به سه نکته اشاره کرد.

الف) از ریشه تروی است یعنی فکر کردن. چون حضرت ابراهیم علیه السلام در این روز به فکر بودند چون در خواب دیده بودند که امر به قربانی کردن فرزند خود اسماعیل شده و لذا در فکر فرو رفته بودند.

ب) از ریشه روایت است به معنی بیان کردن. حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله در این روز در حجة الوداع، مناسک و احکام حج را برای مردم بیان کردند.^{۱۸}

۱۴. طه ۵۹/

۱۵. تفسیر المیزان ج ۱۴ ص ۲۴۰.

۱۶. التفسیر الکبیر (مفاتیح الغیب) ج ۲۲ ص ۶۴. و ابن عباس نیز می گوید مصادف با روز عاشورا است.

۱۷. الدر المنثور ج ۴ ص ۳۰۳.

۱۸. فرهنگ اصطلاحات حج ص ۲۱۵.

ج) برای این است که حاجیان در مکه از چاه ها، آب می کشیدند و در آذوقه و بارهای خود قرار می دادند تا در عرفات بدون آب نمانند، چون در زمان های قدیم مثل این زمان که همه جا به حمد الهی، آب در اختیار حاجیان است، در آنجا نبوده.^{۱۹}

روز نهم: روز عرفه است؛

۱. سال سوم هجری در این روز، رسول گرامی اسلام ﷺ به امر الهی دستور دادند تا خانه هایی که درب آنها به مسجد النبی ﷺ (در مدینه) باز می شد، دربهایشان را مسدود کنند به جز خانه ی امیرالمؤمنین علی علیه السلام که استثناء شد و فقط درب خانه ایشان و خانه رسول الله ﷺ به مسجد باز می شد.^{۲۰}

این روز را سدّ الابواب نیز می گویند.

۲. در این روز جناب مسلم بن عقبیل علیه السلام و هانی بن عروة به دست پلید عبیدالله بن زیاد در سال ۶۰ هـ ق به شهادت رسیدند.^{۲۱}

۳. معراج نبوی در این روز انجام شده است.^{۲۲}

۴. حضرت عیسی علیه السلام به تاریخ قمری در این روز متولد شده اند.^{۲۳}

روز دهم:

روز عید قربان است و یکی از روزهای بزرگ اسلام و مسلمانان است و حاجیان با قربانی کردن از احرام خارج می شوند و بقیه اعمال را تا روز دوازدهم انجام می دهند. که این سه روز همان ایام تشریق (معدودات) است. که به این قربانی کردن حاجیان، خداوند در قرآن در سوره بقره امر کرده اند:

﴿...فَإِذَا أَمَّنْتُمْ مِمَّنْ تَمْتَعُ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ...﴾ پس هر که با پایان بردن عمره تمتع به سوی حج تمتع رود، آنچه از قربانی میسر است قربانی کند^{۲۴}

۱۹. الروضة البهية في شرح اللمعة الدمشقية، كتاب الحج.

۲۰. بحار ج ۹۵ ص ۱۸۸.

۲۱. جنة الأمان ص ۵۱۵.

۲۲. بحار ج ۹۵ ص ۱۸۸. و اینکه معراج در چه سالی اتفاق افتاده است بین مورخین اختلاف وجود دارد.

۲۳. مسار الشیعة ۳۷.

۲۴. بقره / ۱۹۶، ترجمه انصاریان.

روز چهاردهم:

سال هفتم هجری در این روز، رسول ختمی مرتبت ﷺ، فدک را به عنوان هدیه به حضرت زهرا (علیها السلام) بخشیدند.^{۲۵}

روز هجدهم:

عید الله الأكبر یعنی عید غدیر خم است.

۱. در این روز حضرت رسول ﷺ به امر خداوند،^{۲۶} امیرالمؤمنین (علیه السلام) را به عنوان برادر، وصی، جانشین، امام و حجت بعد از خود معرفی کردند و امر نمودند تا مردم با خطاب قرار دادن ایشان به "امیرالمؤمنین" با وی بیعت کنند.^{۲۷} و از این بیعت و معرفی جانشین، خداوند از اِکمال (به کمال رساندن) دین و اِتمام (به تمامیت رساندن) نعمت خود یاد می کند و با معرفی نمودن امیرالمؤمنین (علیه السلام) و با بیعت نمودن مردم با ایشان، اسلام واقعی به مردم معرفی شد. آنجا که می فرماید:

﴿...الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَتَمَّمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَ رَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا...﴾ امروز [با نصب علی بن ابی طالب به ولایت، امامت، حکومت و فرمانروایی بر امت] دینتان را برای شما کامل و نعمتم را بر شما تمام کردم و اسلام را برایتان به عنوان دین پسندیدم^{۲۸}

۲. در این روز رسول اعظم ﷺ بنی اصحاب خود، عقد اُخوت (برادری) جاری کردند و خودشان نیز با امیرالمؤمنین (علیه السلام) عقد اخوت بستند.^{۲۹}

۳. در این روز بود که حضرت ابراهیم خلیل (علیه السلام) از آتش نمرود نجات یافت.^{۳۰}

۴. در این روز بود که کشتی حضرت نوح (علیه السلام) بعد از چندین ماه سرگردانی بر روی آب بردامنه کوه جودی به امر الهی ایستاد و مؤمنین به سلامت از آن پائین آمدند که به این جریان در آیه ۴۴ سوره هود اشاره شده است.^{۳۱}

۲۵. بحار ج ۹۵ ص ۱۸۸.

۲۶. مائده / ۶۷.

۲۷. مسال الشیعة ص ۳۹.

۲۸. مائده / ۳، ترجمه انصاریان.

۲۹. جنة الأمان ۵۱۵.

۳۰. مسال الشیعة ص ۴۱.

۳۱. امالی صدوق ص ۱۲۷.

روز بیست و یکم:

روزی است که توبه حضرت داود علیه السلام مورد قبول واقع شد.^{۳۲}

روز بیست و چهارم:

۱. روز مباحله، مباحله روزی است که حضرت رسول صلی الله علیه و آله به همراه امیرالمؤمنین و فاطمه زهرا و حسین علیه السلام، در سال دهم هجری به مباحله با مسیحیان نجران رفتند که در پی آن مسیحیان نجران قبول شکست کرده و از مباحله کردن پشیمان شدند که در آیه ۶۱ سوره آل عمران اشاره شده است.^{۳۳}

مباحله یعنی نفرین کردن یکدیگر و درخواست عذاب از خداوند برای طرف کاذب و دروغ گو.

۲. چنین روزی در سال دهم هجری خاتم بخشی امیرالمؤمنین علیه السلام اتفاق افتاده است که جریان را در قالب یک روایت بیان می کنیم:

﴿إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ﴾ سرپرست شما فقط خدا و رسول او و مؤمنانی (مانند علی بن ابی طالب) هستند که همواره نماز را بر پا می دارند و در حالی که در رکوعند (به تهیستان) زکات می دهند^{۳۴}

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا قَالَ إِنَّمَا يَعْنِي أَوْلَىٰ بِكُمْ أَىٰ أَحَقُّ بِكُمْ وَ بِأُمُورِكُمْ وَ أَنْفُسِكُمْ وَ أَمْوَالِكُمْ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا يَعْنِي عَلِيًّا وَ أَوْلَادَهُ الْأَيْمَّةَ عَ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثُمَّ وَصَّفَهُمُ اللَّهُ عز وجل فَقَالَ الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ رَاكِعُونَ وَ كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فِي صَلَاةِ الظُّهْرِ وَ قَدْ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ وَ هُوَ رَاكِعٌ وَ عَلَيْهِ حُلِقٌ قِيمَتُهَا أَلْفُ دِينَارٍ وَ كَانَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله كَسَاهُ إِيَّاهَا وَ كَانَ النَّجَاشِيُّ أَهْدَاهَا لَهُ فَجَاءَ سَائِلٌ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا وَلِيَّ اللَّهِ وَ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ تَصَدَّقْ عَلَىٰ مِسْكِينٍ فَطَرَحَ الْحُلَّةَ إِلَيْهِ وَ أَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَيْهِ أَنْ أَحْمِلَهَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهِ هَذِهِ الْآيَةُ...^{۳۵}

امام صادق علیه السلام در مورد آیه فوق (انما ولیکم...) فرمودند (یعنی اولی به شما و سزاوارتر به شما و کارهای شما و جان و مال شما، خدا و رسول اوست و کسانی که ایمان آوردند (الذین آمنوا) یعنی علی و اولادش که ائمه علیهم السلام هستند تا روز قیامت، سپس خداوند عز وجل ایشان را وصف کرد و فرمود: (الذین یقیمون الصلاة...) و

۳۲. جنة الأمان (مصباح کفعمی) ص ۵۱۵. و به قولی نیز در روز نهم بوده است (المقنع صدوق ص ۲۰۸ - مسار الشیعة ص ۳۷).

۳۳. مسار الشیعة ص ۴۱.

۳۴. مائده / ۵۵.

۳۵. کافی ج ۱ ص ۲۸۸.

امیرالمؤمنین (علیه السلام) مشغول نماز ظهر بود، بعد از آنکه دو رکعت را خوانده و در رکوع بودند، این در حالی بود که انگشتی که هزار دینار قیمت داشت بر دستش بود که آن را نجاشی پادشاه حبشه به پیامبر (صلی الله علیه و آله) هدیه کرده بود و ایشان نیز به امیرالمؤمنین (علیه السلام) داده بودند، مرد سائلی آمد و گفت: سلام بر تو ای ولی خدا و ای کسی که نسبت به مؤمنین از خودشان سزاوارتری! به فقیر صدقه ای بده، علی (علیه السلام) آن انگشت را به طرف او انداخت و با دست اشاره کرد که برادر، سپس خداوند عزوجل این آیه را در شأن او نازل فرمود.

روز بیست و پنجم:

۱. سوره انسان در شأن اهل بیت (علیهم السلام) (امیرالمؤمنین، فاطمه زهرا، حسنین (علیهم السلام)) به خاطر بخشش طعام خود در حالی که خودشان گرسنه بودند به مسکین و یتیم و اسیر در سه روز متوالی، نازل گردید.^{۳۶}
﴿وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا﴾؛ و غذای خود را برای دوست داشتن خدا (در راه خدا) به مسکین و یتیم و اسیر اطعام می دهند^{۳۷}

۲. در این روز امیرالمؤمنین (علیه السلام) بعد از ۲۵ سال خانه نشینی در سال ۳۵ هـ ق اولین نماز جمعه را خواندند.^{۳۸}

روز بیست و هشتم:

در سال ۲۱۲ هـ ق در چنین روزی حضرت امام حسن عسگری (علیه السلام) در سامرا متولد شدند.^{۳۹}

مناسبتهایی که در ماه ذیحجه هستند ولی برایشان روز خاصی تعیین نشده است

مناسبت های مختلف دیگری نیز در این ماه وجود دارد که تاریخ و روز دقیقی برایشان ذکر نشده است و فقط به وقوع آنها در ماه ذیحجه اشاره شده است از جمله آنها می توان به:

✽ فتح خیبر توسط امیرالمؤمنین (علیه السلام)

✽ بازگشت جناب جعفر بن ابی طالب برادر امیرالمؤمنین (علیه السلام) از حبشه به همراه مسلمانان بعد از سالیان دراز و هدیه کردن نماز تسبیح (نماز جعفر طیار) به ایشان توسط حضرت رسول (ص) در پی خوشحالی ایشان از دیدار جناب جعفر (علیه السلام)

✽ میلاد ابراهیم پسر حضرت رسول (ص) در سال هشتم هـ ق و... اشاره کرد.^{۴۰}

۳۶. مسارالشیعة ص ۴۱ - جنة الأمان ۵۱۵.

۳۷. انسان / ۸.

۳۸. بحار ج ۵۵ ص ۳۷۰.

۳۹. مسارالشیعة ص ۴۲.

۴۰. برای اطلاع بیشتر می توانید به کتابچه «آشنایی با ایام غدیری» محصول گروه پژوهش ستاد غدیری (قم ۹۳۰۰۹۳۰۰۲) مراجعه کرده و استفاده های وافر کنید.